

MIXED

Suomalaista elämää
kulttuurien risteymässä

ALICE JÄSKE
PRISKA NIEMI-SAMPAN
JANINA WAENTHONGKHAM

MIXED

ALICE JÄSKE
PRISKA NIEMI-SAMPAN
JANINA WAENTHONGKHAM

MIXED

Suomalaista elämää
kulttuurien risteymässä

KONEEN SÄÄTIÖ

Koneen Säätio ja Kansan Sivistysrahasto ovat tukeneet tämän kirjan kirjoittamista.

© Alice Jäske, Priska Niemi-Sampan, Janina Waenthongkham ja Kosmos 2022

Kuvitus: Caroline Suinner

Graafinen suunnittelu: Sanna-Reeta Meilahti

Sivujen 217 ja 220 kuvat: © [dinozzaver]/ Adobe Stock, © [ArtushFoto]/ Adobe Stock,

© [Iuulia Alekseeva]/ Adobe Stock

ISBN 978-952-352-154-4

Painettu EU:ssa

***KOSMOS**

Meille mixed-suomalaisille.

Sisällys

Lukijalle	9
JOHDANTO: MIXED-SUOMALAISUUS JA RASISMI	17
Kolonialismin ja rasismien historia	19
RASISMIIN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ	31
Suomen rasistinen historia	33
Suomalaisuus ja valkoisuus	39
VALKOISUUTEEN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ	46
Suomalaisuuden kuviteltu kategoria	48
Mixed-suomalaisten identiteetin tarkastelua	53
RUSKEUTEEN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ	63
OSA 1: LAPSUUS	65
<i>Kohtuullista elämää?</i>	67
Lapsuus	69
<i>Matkalaukkulapsi</i>	75
Koulutus	81
<i>Minun joululomani</i>	96
<i>Huomiota herättämättä</i>	103
Perhe	109
<i>Muuttopäivä</i>	115
<i>Koti-ikävä</i>	122
Vinkit rasismista puhumiseen	129
<i>Välissä</i>	134
YLEISKÄSITTEISTÖÄ RASISMIN TUNNISTAMISEEN	138
OSA 2: NUORUUS	141
Nuoruus	143
<i>Tekotaiteellista</i>	148
Vähemmistöstressi	156
<i>Päätös</i>	161
Siirtymäriitit	165
<i>Dear diary</i>	167
<i>Hengitysharjoituksia</i>	172

<i>Katseen alla</i>	175
<i>Risteilyllä</i>	182
Kauneusihanteet	186
<i>Maailtus</i>	193
<i>Locker room talk</i>	201
Seksuaalisuus ja sukupuoli	206
<i>Valmistautuminen</i>	212
<i>Valittu Kansa</i>	216
Mielenterveys	223
Selfcare	230
VINKIT SELF CAREEN	234
<i>Turkoosi meri</i>	236
<i>Nähty</i>	244
OSA 3: AIKUISUUS	251
Aikuisuus	253
Representaatiot	261
<i>Ihana, tavallinen minä</i>	268
<i>Muita vaihtoehtoja</i>	271
Kehollisuus	279
Työelämä	283
VINKIT ANTIRASISTISEMPAAN TYÖOTTEESEEN	294
<i>Meille!</i>	296
<i>Suunnannäyttäjät</i>	300
Liittolaisuus	304
<i>Oikealla hetkellä</i>	311
<i>Kohtaaminen</i>	321
Ihmissuhteet	329
<i>Katkeamispiste</i>	333
<i>Matti ja susi</i>	341
Antirasistinen tulevaisuus	344
Lopuksi	349
Yhteisön ääni	351
Kiitokset	356
Mistä lisää tietoa antirasismista?	358
Lähteet	360
Hakemisto	372

Lukijalle

Rakas lukija,

tervetuloa mukaan keskusteluihimme! Pian pääset mukaan kuulemaan ajatuksiamme mixed-suomalaisuudesta, rasismista ja antirasismista. Rasismi ymmärretään edelleen suomalaisessa yhteiskunnassa melko kapeasti. Se liitetään usein yksittäisiin ihmisiin, ryhmittymiin tai tilanteisiin, jotka tuomitaan moraalisesti paheksuttaviksi, jopa suoranaiseksi pahuudeksi. Vedämme usein yhtäsuuruusmerkin rasistin ja pahan ihmisen välille, jolloin rasistiksi leimaaminen on yksi pahimpia loukkauksia ja ikään kuin haukkumasana itsessään. Rasismi tulisi nähdä ihmiseen kiinnittyvän pahuuden leiman sijaan systeeminä, jonka sisällä me elämme. Sitä onkin verrattu osuvasti esimerkiksi saastuttavaan savuun: rasismi on kaikkialla ympärillämme ja hengitämme sitä jatkuvasti, jolloin se vaikuttaa meihin kaikkiin¹. Antirasismitutkija Ibram X. Kendin mukaan rasisti on yksinkertaisesti henkilö, joka tukee rasistisia käytäntöjä toiminnallaan tai toimettomuudellaan tai ilmaisemalla rasis-tisen ajatuksen. Antirasistinen henkilö toimii sen sijaan päinvastoin.²

Rasismista on puhuttu Suomessa myös pitkään siten, kuin se kohdistuisi vain maahanmuuttaja- ja ulkomaalaistaustaisiin. Rasismi kohdistuu kuitenkin myös meihin ruskeisiin suomalaisiin. Ruskealla viittaamme kirjassamme Koko Hubaran luomaan termiin, joka määritellään seuraavasti Ruskeat Tytöt -sivustolla: ”Ruskea voi olla kuka tahansa

Suomessa tai Pohjoismaissa rodullistetuksi tuleva henkilö. Rodullistaminen on poliittinen prosessi, joka luo, ylläpitää ja määrittelee niin sanotun rodun konsepteja. Se on kategorisoinnin, toiseuttamisen ja marginalisaation prosessi, joka tapahtuu monien eri järjestelmien, tapojen ja sosiaalisten käytäntöjen kautta. Eurooppalaisissa yhteiskunnissa kaikki ihmiset ovat rodullistettuja, me kuitenkin käytämme sanaa Ruskea kuvaamaan ihmisiä, jotka ovat negatiivisesti tai 'toisiksi' rodullistettuja. Uskomme, että jokaisella on oikeus määritellä sanat, joita käyttää itsestään kullakin hetkellä.”

Vaikka ruskea sanana viittaa kirjaimellisesti tiettyyn väriin, tarkoitamme sillä tässä kirjassa kaikkia ei-valkoisia, rodullistetuksi tulevia ihmisiä, eikä se liity pelkästään ruskeaan ihonväriin. Englanniksi lähin vastaava käsite on BIPOC, joka on muodostettu sanoista *Black*, *Indigenous* ja *People of Color*. Rodullistetut suomalaiset eivät ole yksi, homogeeninen joukko, ja me kaikki koemme rasismia omalla tavallamme. Myös tämän joukon sisällä on erilaisia ryhmiä omine erityispiirteineen, ja romanien, saamelaisten, ruskeiden tai mustien suomalaisten rasismikokemukset eroavat todennäköisesti toisistaan. Samat rasismien mekanismit vaikuttavat eri tavalla eri ihmisiin ja ryhmiin riippuen esimerkiksi heidän muista etuoikeuksistaan. On myös hyvä todeta, että kaikki Suomessa asuvat ruskeat eivät välttämättä halua identifioitua suomalaisiksi. Suomalaisuutta ei pitäisikään nähdä ensimmäisyytenä, päämääränä johon kaikki haluavat pyrkiä.

Me keskitymme tässä kirjassa nimenomaan mixed-suomalaisten kokemuksiin suomalaisuudesta ja rasismista. Emme tietenkään voi kirjoittaa kaikkien ruskeiden suomalaisten puolesta, emme edes kaikkien mixed-suomalaisten puolesta. Yritämme kuitenkin kirjan avulla ymmärtää paremmin mixed-suomalaisuutta tuomalla esiin niitä ilmiöitä ja kokemuksia, jotka ovat toistuneet keskustellessamme lukuisien mixed-suomalaisten kanssa.

Halusimme kirjoittaa mixed-suomalaisista, joista ei mielestämme ole aiemmin puhuttu Suomessa tarpeeksi, ainakaan oikein termein.

Usein meistä ruskeista suomalaisista puhutaan maahanmuuttajina, mikä ei ole edes teknisesti oikein, koska, Hassan Maikalia lainaten, olemme ”aina oltu täällä”. Keväällä 2021 perustimme ensin Instagram-tilin, jonka tarkoituksena oli laajentaa kuvaa suomalaisuudesta, jakaa tietoa antirasismista ja tarjota vertaistukea liittyen mixed-suomalaisuuteen. Olimme itse saaneet paljon tukea pitkistä keskusteluista toistemme kanssa – tunteneet tullemme nähdyiksi ja kuulluiksi itsenämme. Mietimme, että ehkä muiden ei tarvitsisi tuntea itseään niin yksinäisiksi ja ulkopuolisiksi kuin me aikoinaan, jos jakaisimme meidän ja muiden mixed-suomalaisten ajatuksia.

Emme silti osanneet odottaa, kuinka moni samaistui kirjoittamiimme teksteihin ja halusi jakaa meille tarinoita omasta elämästään. Moni kertoi, että he pääsivät ensimmäistä kertaa puhumaan jonkun kanssa aiheista, joiden kanssa he olivat kipuilleet pitkään. Olimme häkeltyneitä saamastamme vastaanotosta. Oliko meitä mixed-suomalaisia todella näin paljon? Mitä mixed-suomalaisuus oikeastaan edes tarkoittaa?

Cambridge-sanakirja määrittelee sanan ’mixed-race’ seuraavasti:

1. Olla eri”rotuiset” vanhemmat, isovanhemmat tai isoisovanhemmat.
2. Asiat, joihin liittyvät eri”rotuiset” ihmiset.³

Suomalaisessa keskustelussa ”rotu”-sanalla on negatiivinen painolasti ja sanaa on pyritty korvaamaan eri sanoilla, kuten etnisyydellä^{4 5}. Tässä kirjassa olemme päättäneet käyttää toiseuttavaa ”rotu”-sanaa, jotta voimme puhua asioista niiden oikeilla nimillä. Näin voimme huomioida historiallisten rotuteorioiden ja niiden valtasuhteiden vaikutuksen nykypäivään, suomalaisuuteen ja meihin. Mixed-race-käsite liittyy nimenomaan usean eri kuvitellun ”rodun” yhdistymiseen, joten mixed-suomalaisuuteen vaikuttavat rodullistavat valtasuhteet ja rasismi. Mielestämme esimerkiksi käsite ’monietninen’ ei ole

tarpeeksi tarkka, eikä se sisällytä itseensä lähtökohtaisesti rodullistamiseen liittyviä ilmiöitä. Kirjoitamme kuitenkin ”rotu”-sanana lainausmerkkeihin, koska haluamme korostaa sen tarkoittavan biologisen totuuden sijaan sosiaalista konstruktia, eli jotain ihmisten kuvittelemaa ja luomaa.

Kirjaprosessin aikana olemme päätyneet seuraavaan määritelmään mixed-suomalaisuudesta: Mixed-suomalaiset ovat laaja ja moninainen joukko. Mixed-suomalaisuuden ytimessä on itseidentifiointi. Me tarkoitamme termillä kokemusta kuviteltujen eri ”rotujen” ja/tai kulttuurien risteyssä olemisesta. Kokemukseen voi liittyä ristiriitaisia odotuksia, ennakkoluuloja ja toiseuttamista. Moninaisessa joukosamme moni painii sen kanssa, saavatko he kuulua suomalaisuuteen vai eivät. Mixed-suomalaisuuteen kuuluu mielestämme olennaisesti ajatus ruskeudesta, sillä tulemme rodullistetuiksi negatiivisesti ja näin ollen kohtaamme rasismia.

Aloitimme taustatyön kirjaa varten haastattelemalla muita mixed-suomalaisia. Itsemäärittelyä kunnioittaen haastatteluihin sai ilmoittautua vapaaehtoisesti. Suurin osa haastateltavista löytyi Instagram-tilimme kautta. Lopulta kesän 2021 aikana haastattelimme noin viittäkymmentä mixed-suomalaiseksi identifioituvaa. Lähes kaikkia haastateltavia yhdisti se, että heidän toinen vanhempansa on valkoinen suomalainen ja toinen ruskea maahanmuuttajataustainen. Joukkoon identifioitui myös ruskeita adoptoituja sekä aina tai hyvin pitkään Suomessa asuneita ihmisiä, joiden molemmat vanhemmat ovat ruskeita.

Haastattelimme kirjaa varten myös noin kolmeakymmentä eri alojen tutkijaa ja asiantuntijaa mixed-suomalaisuuteen ja antirasismiin liittyvistä teemoista keväällä 2022. Kirjassa vuorottelevatkin tutkimustieto ja fiktiiviset tarinat, jotka on kirjoitettu kokemushaastatteluiden ja niissä toistuvien ilmiöiden pohjalta. Halusimme haastaa perinteisen tietokirjan muotoa ja kirjoittaa niin, että mahdollisimman monen olisi helppo oppia lisää antirasismista ja mixed-suomalaisuudesta(an). Tämän vuoksi kirjoitimme teoriaosuudet keskustelumuotoon.

Kutsumme lukijan sohvalle, piknik-viltille tai ihan minne tahansa mukavaan paikkaan käymään kanssamme keskustelua meille tärkeästä aiheesta.

Toivomme keskustelumuodon tuovan myös esiin erilaiset näkökulmat, joista käsittelemme antirasismia. Janina tarkastelee valtiotieteilijänä ja maailmanpolitiikan kandina antirasismia ja mixed-suomalaisuutta rakenteiden ja vallan näkökulmasta. Alice taas kasvatustieteen maisterina keskittyy antirasismiin kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Priska on sosiaalipsykologina tuonut mukaan erityisen paljon tietoa yksilön identiteetin rakentumisesta ja ryhmien välisistä suhteista. Yhdessä pyrimme tarkastelemaan mixed-suomalaisuutta ja antirasismia poikkitieteellisesti ja monipuolisesti niin yksilön, ryhmien kuin rakenteiden kautta.

Tiedostamme, että käsittelemiämme aihepiirejä voi tarkastella monista muistakin eri näkökulmista. Yritimme omien näkökulmiemme kautta koota tähän kirjaan aihealueita ja ilmiöitä, joista me olisimme halunneet lukea ja kuulla nuorempana pohtiessamme itseämme, identiteettiämme ja suhdettamme suomalaisuuteen. Kirjamme ja käyttämämme käsitteet ovat myös toki sidoksissa aikaan ja paikkaan, ja käyttämämme käsitteiden tilalle todennäköisesti luodaan tulevaisuudessa parempia käsitteitä. Tämänhetkiset käsitteet ovat omalla tavallaan vajoavaisia ja epätäydellisiä, ja toivomme niiden kehittyvän, kun aiheista keskustellaan ja niitä tutkitaan lisää.

Kuten rasismia pitkään tutkinut sosiaaliantropologian yliopistonlehtori, dosentti Anna Rastas totesi haastattelussamme: *”Lopullista totuutta ei kannata etsiä, koska rasismiin liittyvät asiat ja keskustelu ovat koko ajan muutoksessa. Eri vuosikymmeninä on keskitytty puhumaan eri asioista, ja kyseisen ajankohdan vallitsevasta näkökulmasta riippuen eri äänet ovat korostuneet. Rasismiin liittyvän keskustelun ja käsitteiden yleistajuistaminen voi olla vaikeaa myös siksi, että käsitteet ovat poliittisesti jännitteisiä ja erilaiset puhetavat limittyvät ja jopa törmäävät keskenään.”*

Toivottavasti onnistumme käsitteistön lisäksi tallentamaan kirjan sivujen väliin kuvan mixed-suomalaisuudesta tässä paikassa ja ajassa. Kirjaan kirjoittamamme tarinat perustuvat haastattelumateriaaleihin, vaikka ne ovat fiktiivisiä. Tarinoihin nostimme kokemuksia, jotka toistuivat haastatteluissa, mutta tarinoissa esiintyvät henkilöt ja tilanteet ovat kuviteltuja. Näin ollen tämän kirjan tarinat eivät ole yksittäisten ihmisten tarinoita vaan kuvaavat jaettuina kokemuksia ja ilmiöitä.

Kirjoittamissamme tarinoissa korostuvat rasismikokemukset ja niiden vaikutukset. Tämä on tietoinen valinta, koska kirjamme toinen kantava teema on antirasismi ja rasismien ymmärtäminen laajana ja monimutkaisena ilmiönä. Tosiasiassa meidän mixed-suomalaisten elämä on kuitenkin myös paljon muutakin kuin rasismia ja sitä vastaan taistelemista. Painotamme tietoisesti rasisminäkökulmaa kirjassamme siksi, että lähes kaikki haastateltavat toivoivat meidän puhuvan aiheesta. He toivoivat, että rasismi tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin, ja mikä tärkeintä, etteivät muut mixed-suomalaiset ajattelisi olevansa yksin kokemustensa kanssa. Tarinoita edeltävät sisältövaroitukset, jotta voit lukijana valmistautua raskaampaan sisältöön ja tehdä ylipäänsä päätöksen siitä, haluatko lukea kyseisestä aiheesta.

Kirja on kirjoitettu ensisijaisesti meiltä meille -periaatteella. Toivomme kirjan tarjoavan työkaluja identiteettien muodostamisen tueksi ja vertaistueksi sinulle, mixed-suomalainen. Koemme, että tässä kirjassa on myös paljon hyviä työkaluja muille ruskeille henkilöille, jotka jakavat samankaltaisia kokemuksia meidän mixed-suomalaisten kanssa. Toki haluamme, että kirjan löytävät myös valkoiset liittolaiset, jotta he ymmärtävät paremmin kokemustamme ja osaisivat toimia antirasistisemmin. Toivomme kirjan avaavan keskustelua siitä, kuinka suomalaisesta yhteiskunnasta voitaisiin rakentaa antirasistisempi ja yhdenvertaisempi.

Kirja koostuu neljästä osiosta: johdannosta sekä kolmesta pääluvusta. Kirjan eri osat, keskustelut ja tarinat toimivat myös itsenäisinä

kokonaisuuksina, mutta suosittelemme toki lukemaan ne kaikki kokonaiskuvan hahmottamisen vuoksi.

Johdannossa käsittelemme antirasismien peruskäsitteitä, joiden päälle kirja rakentuu. Käsittelemme rasismien historiaa niin maailmanlaajuisesti kuin Suomessa, sekä sitä, kuinka vahvana oletus valkoisuudesta elää suomalaisessa yhteiskunnassa. Johdannossa pohditaan myös mixed-suomalaisen identiteettien rakentumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tuhti johdantomme voi aiheuttaa informaatioähkyn, mutta samalla se antaa mielestämme tarvittavat tiedot ja käsitteet mixed-suomalaisuudesta puhumiseen.

Osat 1, 2 ja 3 käsittelevät ihmisen elinkaaren eri vaiheita: lapsuutta, nuoruutta ja aikuisuutta mixed-suomalaisuuden näkökulmasta. Lapsuus-osiossa tarkastellaan niin koulutuksen kuin perheen merkitystä mixed-suomalaisuudelle. Sen lopussa kerrotaan myös vinkkejä rasismista puhumiseen lasten kanssa. Nuoruus-osiossa syvennytään nuoren elämään vaikuttaviin ilmiöihin, kuten ystäviin ja vertaisiin, erilaisiin siirtymiin, kauneushanteisiin ja seksuaalisuuteen. Osiossa pureudutaan myös mielenterveyteen, sosiaali- ja terveystieteiden valkonormatiivisuuteen sekä siihen, kuinka voisi pitää itsestään huolta mixed-suomalaisena. Aikuisuus-osiossa tarkastellaan yhteiskunnan rakenteita, niiden rasistisuutta ja rakenteiden vaikutusta mixed-suomalaisiin. Rakenteellista rasismia käsitellään esimerkiksi representaatioiden ja työelämän näkökulmista. Osiossa puhutaan myös liittolaisuudesta ja annetaan vinkkejä antirasistiseen työotteeseen. Olemme sijoittaneet osioiden väliin fiktiivisiä tarinoita havainnollistamaan ilmiöitä, joita käsittelemme keskusteluosioissa.

Toivomme sinulle oivaltavaa, opettavaista ja mullistavaa luku-kokemusta!

Helsingissä 27.6.2022

Priska Niemi-Sampan, Janina Waenthongkham ja Alice Jäske

JOHDANTO:

**Mixed-suomalaisuus
ja rasismi**

Kolonialismin ja rasismin historia

JANINA: Kun ensimmäisen kerran mietin tätä kirjaa ja sen teemoja, kuten rasismia ja antirasismia, mieleeni tuli valta. Erityisesti valtiotieteen opintojen pohjalta näen, että maailmassa kaikessa on loppujen lopuksi kyse vallasta.

ALICE: Huh, valta on kyllä omaan korvaani todella iso sana, tai se herättää valtavasti ajatuksia. Olisitko Janina voinut avata meille vielä, mitä kaikkea tarkoitat vallalla nyt tässä kontekstissa?

JANINA: Vielä kysytkin, voisin puhua vallasta vaikka kuinka paljon! Vallan voi määritellä monin tavoin. Laajassa mittakaavassa vallalla tarkoitetaan kykyä saavuttaa haluttu lopputulos, eli ikään kuin kykyä tehdä jotain. Tutumpi tapa ymmärtää valtaa on ajatella sitä kykyä vaikuttaa toisten ihmisten käytökseen. Tämä voi tapahtua joko niin, että osapuolet tiedostavat sen, tai sitten tiedostamatta.⁶ Konkreettisesti vallalla voidaan tarkoittaa todella montaa asiaa: sitä, kenellä on parhaat edellytykset elossa pysymiseen tai vaikka sitä, kuka saa päättää ravintolan, jos lähdetään porukalla syömään. Uskon, että vallalla ja sen tavoittelulla on vaikutusta meidän kaikkien toimintaan.

PRISKA: En kyllä ole ikinä ajatellut käyttäväni valtaa, jos haluan suosikkiravintolaani.

JANINA: Harva tuskin ajattelee olevansa vallan kahvassa tällaisissa päätöksissä, mutta sitähan se loppupelissä on. Valtaan liittyy sanana

usein negatiivinen miellelyhtymä, vaikka valtaa voidaan käyttää hyvin eri tavoin. Muistan yhden yhteisömme jäsenen sanoneen haastattelussa, että hän tavoittelee valtaa nimenomaan sen takia, että voi tehdä sillä hyviä asioita tai jakaa valtaa eteenpäin muille vähemmistöön kuuluville.

ALICE: Okei, enpä ole aiemmin ajatellut, että vallankäyttöä on myös sen jakaminen eteenpäin. Mutta tuolla tavallahan voi luoda parhaimmillaan todella laajaa muutosta, jos antaa valtaa tahoille, jotka eivät ole sitä välttämättä aiemmin saaneet. Vau, ihan inspiroiduin tuosta! Ehkä uskaltaa jatkossa tietoisemmin tavoitella valtaa. Janina, sanoit kuitenkin, että valta tulee ensimmäisenä mieleesi rasismiin liittyen. Mitä tarkoittit sillä?

JANINA: Ilman valtaa ei olisi rasismia, ja yksi tapa määritellä rasismi on nähdä se ennakkoluulojen ja vallan summana⁷. Rasismissa on kuitenkin pohjimmiltaan kyse siitä, että tietyillä ihmisillä on enemmän valtaa kuin toisilla. Ja jotta ymmärtäisimme nykypäivän rasismia logiikkaa ja valtasuhteita, voisimme aluksi puhua ilmiöstä nimeltä kolonialismi.

PRISKA: Kolonialismista tulee heti mieleen yläasteen historian tunti, jossa käsitellään Kristoffer Kolumbusta ja ”löytöretkiä”, enkä oikeastaan tiedä aiheesta kauheasti sen enempää. Haluaisitko Janina selittää, mitä kaikkea kolonialismi oikeastaan tarkoittaa?

JANINA: Kolonialismi on paljon muutakin kuin Kolumbus ja ”löytöretket”, jotka olivat uuden löytämistä vain eurooppalaisten näkökulmasta. Kolonialismilla tarkoitetaan jonkin vieraan alueen valloittamista ja sen muuttamista koloniaksi eli siirtomaaksi. Vaikka kolonialismi alkoi jo 1400-luvun lopussa, sillä viitataan usein 1800–1900-luvulla ylläpidettyihin siirtomaihin.^{8,9} Esimerkiksi Iso-Britannia valloitti Intian alueen ja muutti sen osaksi omaa imperiumiaan, eli kolonisoivat sen. Käytännössä tämä tarkoitti Intian omien yhteiskunnallisten rakenteiden purkamista ja korvaamista Ison-Britannian omilla käytännöillä, kuten virallisen kielen muuttamista englanniksi sekä valtion hallinnon ja taloudellisen päätäntävällän vaihtamista.¹⁰

ALICE: Nolottaa myöntää, että itsellenikin tuli ensimmäisenä mieleen Kolumbus laivoineen. En tiedä onko tämä itsestään selvä

kysymys, mutta kysyn kuitenkin: miksi jotkut maat halusivat kolonioita itselleen? Ymmärrän, että he halusivat saada valtaa, mutta millaista valtaa se oikeastaan oli?

JANINA: Sanoinhan, että kyse on vallasta! Kolonialismissa keskeistä oli sekä taloudellinen hyöty, jota siirtomaasta saatiin, että valta, jolla hyödyttiin toisista ihmisistä ja heidän resursseistaan. Tällä alistavalla ja riistävällä toiminnalla rakennettiin omaa vaurautta.¹¹ Kolonialismia edistettiin esimerkiksi mantereiden välisellä orjakaupalla¹². Taloudellisen vallankäytön lisäksi kolonialismi on myös poliittista, kulttuurista ja sosiaalista, jolloin kolonisoitujen maiden omat kulttuuriset käytännöt pyrittiin muuttamaan länsimaisten normien mukaisiksi.

PRISKA: Puhuit kolonialismista menneessä aikamuodossa, eli onko kolonialismi sitten loppunut?

JANINA: Usein ajatellaan, että kolonialismi on kokonaan purettu. Tällä viitataan usein siirtomaiden muodolliseen itsenäistymisprosessiin 1900-luvulla. Mutta kyllä kolonialismi ja erityisesti sen aikana tuotetut rakenteet ohjaavat pitkälti nykypäivän globaalin maailman valtahierarkioita ja toimintaa. Se vaikuttaa yhä esimerkiksi taloudellisiin, yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja tiedollisiin suhteisiin ja käytäntöihin.¹³ Esimerkiksi nykyinen globaali talousjärjestelmä on rakentunut kolonialististen ja rasististen rakenteiden päälle, jolloin länsimaat hyötyvät edelleen kolonialismin aikana luoduista eriarvoisista rakenteista¹⁴. Eli vaikka siirtomaita ei enää nykyisellään ole, niin kolonialismi vaikuttaa edelleen meihin jälki- ja uuskolonialismin muodoissa. Siksi on tärkeää puhua kolonialismista, jotta voimme ymmärtää miten ja miksi nykypäivän rasismi ja nykyiset rasistiset rakenteet ovat syntyneet.

ALICE: Voitko vielä selittää kunnolla jälkikolonialismin ja uuskolonialismin käsitteet?

JANINA: Todellakin! Postkolonialismilla eli jälkikolonialismilla tarkoitetaan kolonialismin jälkeistä aikaa, jossa kolonialismin aikana tuotetut valtasuhteet vaikuttavat nyky-yhteiskunnan rakenteisiin¹⁵. Uuskolonialismilla puolestaan tarkoitetaan epävirallista prosessia,

jossa entiset siirtomaavallat tai kehittyneet taloudet, kuten Suomi, pyrkivät saamaan valtaa entisiin siirtomaihin taloudellisen hyödyn vuoksi. Tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että nämä taloudet pyrkivät esimerkiksi sijoittamaan kohdemaahan, muun muassa rakentamalla tehtaita, ja sitä kautta saamaan valtaa ja taloudellista hyötyä näistä maista. Vaikka kolonialismi on käytännössä itsessään purettu, me ylläpidämme kolonialistisia rakenteita esimerkiksi hyötymällä taloudellisesti köyhemmistä maista.^{16 17 18} Emme voi siis sivuuttaa sitä tosiasiaa, että kolonialismi elää yhä meidän globaalissa maailmassa sekä sen rakenteissa.

ALICE: Kiitos hyvästä selityksestä! Olen samaa mieltä siitä, että kolonialismi auttaa ymmärtämään rasismia, joka perustuu ajatukseen ”roduista” ja rodullistamisprosessista. Kolonisaation ollessa voimissaan tarvittiin jokin syy, jonka avulla eurooppalaiset pystyivät perustelemaan Euroopan ulkopuolisten ihmisten alistamista ja esimerkiksi mantereiden välistä orjakauppaa. Tätä varten luotiin ajatus eri ”ihmisroduista” ja niiden välisestä hierarkiasta, jossa valkoiset eurooppalaiset olivat muiden ”rotujen” yläpuolella.¹⁹

PRISKA: Mutta hetkinen, ovathan eurooppalaiset sotineet ja valloittaneet alueita ennen kolonisaatiotakin. Millä sitä silloin on perusteltu?

ALICE: Ennen kuin eurooppalaiset levittäytyivät kolonialismin myötä kaikkialle maailmaan, he perustelivat alueiden valloittamista geenitutkija Adam Rutherfordin mukaan kristinuskolla: ristiretkien tekijät ajattelivat pelastavansa vääräuskoiset ikuiselta turmiolta. Ihmisryhmiä määriteltiin silloin enemmän uskonnon ja kielen kuin vaikkapa ihonvärin kautta.²⁰ Mitä ajatuksia teissä herättää se, että ihmisiä on jaoteltu ja arvotettu muuten kuin ihonvärin kautta ennen kolonialismia?

JANINA: Vallan näkökulmasta en ihmettele yhtään, että aina on pyritty tekemään eroa ihmisten välille ja perustelemaan sillä vallan kuulumisen itselle eikä muille. Mielestäni tässä korostuu myös

jaotteluiden keinotekoisuus: aina löytyy jokin tekijä, jonka nojalla voi asettaa itsensä muiden yläpuolelle. Mutta on kyllä kiinnostavaa, että ihmisiä ei olisi Euroopassa ennen kolonialismia jaoteltu ihonvärin mukaan. Sitä on melkein vaikea uskoa.

PRISKA: Minunkin on sitä aika hankala uskoa. Ulkonäöllä on kuitenkin todella suuri merkitys yhteiskunnassamme ja sitä voidaan jopa pitää eräänlaisena pääomana, koska viehättävänä pidetystä ulkonäöstä on tutkitusti hyötyä²¹. Tämän valossa uskon, että ihmisten erottelua ja arvottamista on tehty myös aiemmin ulkonäön perusteella. Se on sitten eri asia, että onko juuri valkoinen ihonväri ja valkoisuuteen liitetyt piirteet nähty muita parempina, vai onko jokin muu valtaa pitävän ryhmän piirre ollut ihonväriä tärkeämpi seikka.

ALICE: Hyviä ajatuksia! Rutherfordin mukaan uskonto ja kieli ovat olleet tärkeämpiä tapoja määrittää ihmisryhmiä. Esimerkiksi valtava Rooman imperiumi orjuutti ihmisiä niin valtakuntansa pohjois- kuin eteläpuolelta. Eli vaikka Euroopassa oli ennen kolonialismia orjuutettu ja alistettu ihmisiä, niin sitä ei tehty ensisijaisesti ihonvärin perusteella, eikä ihonväriin liitetty samalla tavalla luonteenpiirteitä kuin rodullistamisprosessissa.²²

JANINA: Missä vaiheessa tätä jaottelua sitten alettiin tehdä jonkin muun kuin uskonnon kautta?

ALICE: ”Roduista” on puhuttu ainakin 1600-luvulta asti, jolloin ensimmäistä kertaa yritettiin määritellä ”rotuja” ja niiden määrää. Eurooppalaiset olivat aloittaneet siirtomaiden valtaamisen jo sitä ennen 1400-luvun lopussa. ”Rodun” mukatieteellinen käsitteellistäminen ja ihmisten jaottelu eri ”rotuihin” tapahtui viimeistään valistuksen aikakaudella 1700-luvulla, jolloin alettiin kritisoida kirkon valtaa ja esimerkiksi vanhoja säätyjakoja. Kun kirkon asema heikkeni eikä uskonto enää riittänyt vallan perusteluksi, niin Euroopassa päätöksiä haluttiin perustella järjellä ja tieteellä. Niinpä näennäisesti neutraalina ja rationaalisena pidetty tiede valjastettiin perustelemaan kolonisaatiota luomalla rotuteoriaoppeja. Tätä tieteellistä rotujaotteluahan

alettiin tehdä nimenomaan siksi, että saataisiin luotua mukatieteelliset rajat, joiden perusteella voidaan alistaa ja hyväksikäyttää muita ihmisiä esimerkiksi orjuuttamalla heitä.²³

JANINA: Onhan se valloittaminen ja orjuuttaminen paljon helpompi hyväksyä, jos ajattelee alistettujen olevan erilaisia ja itsensä alapuolella. Ikään kuin he olisivat vähemmän ihmisiä.

ALICE: Niinpä. Mainittakoon vielä, että vaikka ”rotua” alettiin tieteellistää vasta valistuksen aikakaudella, niin se oli kuitenkin sosiaalisen kategorian olemassa jo ennen tätä jollain tavalla. Eli ennen kuin rotuteoriat kehitettiin, niin afrikkalaisia orjuutettiin ja heitä kaupattiin mantereiden välisen orjakaupan myötä. Rotuteoriat luotiin siis vain perustelemaan tätä rasistista toimintaa.²⁴ Kirjailija Ta-Nehisi Coates onkin kiteyttänyt tämän ajatuksen hyvin sanomalla ”rotu on rasismin lapsi, ei isä.”

PRISKA: Siis tähän on ihan kauheaa luettavaa, kun perehtyy siihen, millaisia rodullisia jakoja 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa on ollut! Ensiksi täytyy todeta, että näitä jaotteluja on tehty todella paljon viidestä ”ihmisrodusta” useisiin kymmeneen, mikä todistaa jo hyvin sen, kuinka koko rotujaottelu on kuviteltua.

ALICE: Sanopa muuta! Sitä paitsi tiedämme nykyisin ihmisen eli homo sapiensin olevan alkuaan Afrikasta. Vanhimmat ihmislajin jäänteet noin 300 000 vuoden takaa ovat löytyneet Pohjois-Afrikasta. Eli me kaikki olemme sieltä, eikä tosiaan ole mitään erillisiä ihmislajeja. Vaalea iho on sitten yleistynyt ajan kuluessa todennäköisesti sen vuoksi, että ihminen sopeutuisi pohjoisen pilviseen ilmastoon.²⁵

PRISKA: Niinpä, ihon tummuuden määrittää esimerkiksi se, kuinka paljon meillä on kehossamme melaniinia. Melaniini on ihossa oleva pigmentti, joka suojaa ihoa esimerkiksi UV-säteilyltä ja auttaa varastoimaan D-vitamiinia. Melaniinin määrä on määräytynyt sen mukaan, kuinka lähellä elää päiväntasaajaa ja auringonvaloa.²⁶ Aikamoista, että melaniinin, tämän elimistöössämme olevan yksittäisen yhdisteen määrän on ajateltu kertovan meidän älykkyydestämme tai

”Entä jos olisikin täysin molempia, eikä vain jompaakumpaa?”

Mixed päivittää kuvaa suomalaisuudesta. Kattava tietokirja sisältää haastattelujen pohjalta koottuja tarinoita, jotka kuvaavat elävästi ja samaistuttavasti mixed-suomalaisten kokemuksia. Lisäksi kirjassa käydään läpi esimerkiksi antirasismien käsitteistöä ja rasismiin liittyviä ilmiöitä. Teos toimii tietopakettina mixed-suomalaisten identiteeteistä Suomessa sekä tarjoaa työkaluja omien kokemusten sanoittamiseen.

9 789523 521544

ISBN 978-952-352-154-4

KL 32.2

Kannen kuva: Caroline Suinner